

COLUMNNA 6

PUBLICATIA
STUDENTILOR
SI CURSANTILOR
LECTORATULUI ROMĂNESC
DIN FINLANDA

NOIEMBRIE 1955

LECTORATUL DE LIMBA ROMĂNĂ
UNIVERSITATEA DIN TURKU
20500 TURKU 50 - FINLANDA

Redactor responsabil

Dr. ION STĂVĂRUȘ

ISSN 0780 - 1262

TURUN YLIOPISTO OFFSET

TURKU 1985

DESPRE ANIVERSĂRI MARI ȘI MICI

Numărul acesta al C o l u m n e i este dedicat în cea mai mare parte, după cum lesne se poate vedea și din cuprins, unor aniversări ce ne reclamă, pe calea inimii, omagiul, precum și unor pioase aduceri aminte, cinstind memoria aceluia care au sporit cu zestrea lor de cugetare și de artă tezaurul de spiritualitate națională și poate universală.

Dar pe lângă marile aniversări, marcate cu grijă prin titluri aparte, mai există una despre care n-am scris nici un cuvânt, pentru că, de fapt, așezată alături de celelalte pare de tot pitică. Și totuși, credem că o cît de mică atenție tot i se cuvine, chiar dacă ni s-ar imputa pricini subiective. Să o amintim, așadar, aici, în cîteva rînduri.

Cu zece ani în urmă, la Universitatea din Turku lua ființă lectoratul de limbă, literatură și civilizație românească, a cărui existență era înscrisă oficial în sistemul de învățămînt superior finlandez de profil filologic. Primul lector sosea atunci din România, descinzînd în cetatea studioasă a fostei capitale din Suomi, pentru a pune bazele celui mai nordic punct de românică din cîte se află în universitățile lumii. Cu modestie, dar cu tenacitate și tact, tînărul universitar Petru Mihai Gorcea reușea, cu generosul sprijin al conducerii Departamentului de limbi romanice, să formeze cel dintîi nucleu al acestui lectorat, întrunind deopotrivă profesori și studenți dornici să se inițieze în graiul latin de la Dunăre și Carpați. I-au urmat în acest post apoi profesorii Nicolae Constantinescu, Florian Vlădica și semnatarul acestor rînduri. Activitatea lectoratului s-a îmbogățit de la an la an, extinzîndu-se și la Universitatea din Helsinki. Dar nu avem intenția să facem aici un bilanț, ci doar constatarea că acum lectoratul românesc este o prezență ce ține fruntea sus la mica lui aniversare, încredințînd C o l u m n e i mesajul său de salut și recunoștință către toți prietenii și voitorii săi de bine.

dr. Ion Stăvăruș

Centenar Liviu Rebreanu/1885-1985

"Opera de artă adevărată e expresia cea mai durabilă a sufletului unui neam. De aceea și scriitorul adevărat e reprezentantul cel mai autentic al specificului neamului. Iată de ce cred eu cu tărie că scriitorul, ca profesionist pur, fără să aibă nevoie de alte justificări, merită un loc de onoare în ierarhia socială a națiunii sale și a omenirii."

Romancierul cel mai de seamă al literaturii române din acest secol - Liviu Rebreanu - s-a născut într-un sat din Transilvania la 27 noiembrie 1885, în familia numeroasă a unui învățător. Experiența sa de viață foarte bogată și nu de puține ori punctată de situații dramatice, ca și excepționala lui putere de analiză vor constitui resursele operei sale ce cuprinde câteva capodopere neegalate încă în tezaurul prozei românești.

După o primă etapă de activitate publicistică, Rebreanu abordează proza artistică prin genul scurt - nuvela și schița -, alcătuiind volumele "Frământări"-1912, "Golani"-1916, "Mărturisire"-1916 și "Răfuiala"-1919. Aceste proze, revelând un autentic talent, îl fac în scurtă vreme cunoscut și apreciat. Capacitatea observației realiste de profunzime, implicând un exact examen de radiografie socială, se împletește la el (în unele capodopere ca: "Proștii", "Catastrofa", "Răfuiala", "Ițic Ștrul dezertor") cu analiza psihologică dezvoltând cu autenticitate tribulațiile sufletului omenesc. Aceste nuvele au mai avut în creația lui Rebreanu încă un rol: acela de a înscrie universul principalelor teme abordate apoi de scriitor în proze de mare întindere. Așa cum sublinia un mare critic, nuvela pentru Rebreanu a fost exercițiul revelator, implicând deopotrivă mi-

gală și gândire de arhitect, mai ales la nivelul structurilor și perspectivei." S-ar zice că un pictor de mari compoziții s-a exercitat desenând detalii, brațe, pumni strinși, picioare, în vederea unei imense pânze, ce se ghicește a fi din câmpul vieții rudimentare." (G. Călinescu) Cel dintâi roman care "asambla" aceste "detalii" a fost "I O N" (1920). Conceput ca o monografie a satului românesc din Transilvania, în care eroii principali proiectează prototipuri de observație obiectivă, cu locul și mișcarea lor în raportul fundamental existențial din mediul rural, adică acela dintre țaran și pământ, romanul lui Rebreanu s-a detașat net de tot ce specia înscrisesse încă în literatura noastră, - și aceasta printr-o construcție monumentală plină de armonie, ce făcea din el stejarul mitic din legendele Nordului înălțându-se fabulos în mijlocul crîngului de plopi și mesteceni. Eroul principal, al cărui nume dă titlul romanului, este înzestrat cu o mare energie umană, împărțindu-și tragic existența între "glasul pământului" și "glasul iubirii". Viața satului este înregistrată în totalitatea parametrilor lui existențiali: gradare socială și profesională, matrice etnografică - tradiții, obiceiuri, datini desfășurate îndeosebi în jurul momentelor fundamentale: nașterea, nunta, moartea -, universul spiritual și sentimental, implicații naționale și politice etc. Cu această operă, Rebreanu cîștigă definitiv faima de mare scriitor, fiind socotit "pe drept cuvînt creatorul romanului românesc modern" (G. Călinescu).

Aceeași temă - majoră în creația lui Rebreanu -, însă cu o observație și o tratare cuprinzînd, de data aceasta, largi arii ale spațiului românesc - sat și societate de ansamblu - la începutul secolului al XX-ea, va fi reluată de scriitor în romanul de largă respirație epopeică "Răscoala" (1932). Acest roman - o nouă capodoperă - evocă, așa cum sugerează și titlul, o mare răzmeriță a țarilor români care a avut loc în 1907. Autorul recompune cu artă și în spirit realist atmosfera epocii, așezînd în centrul acțiunii, ca personaj principal, masa țărănească pusă în mișcare de un eveniment social exploziv, cauzat de injusta ordine care făcuse din țaranul de la Dunăre un sclav pe pământul latifundiariilor de tip încă feudal. Amplitudinea scrierii atinge fresca de mari dimensiuni, cu scene mișcătoare și dramatice, făcută parcă anume să ispitească pelicula cinematografică - așa cum de altfel s-a și întîmplat cu deplin succes pentru filmul românesc.

Dar prozatorul nu s-a limitat doar la exersarea unui singur

registru. Arătându-se receptiv spiritului și gustului epocii sale, Rebreanu a abordat proza de analiză psihologică, fiind și în această direcție un deschizător de drum în romanul românesc. În 1922 el dă la lumină "Pădurea spinzuraților" -, a treia sa capodoperă de romancier. Proiectat ca o dezbatere la nivelul conștiinței individului a crizei dilematice provocată de sentimentul apartenenței naționale aflat în contradicție flagrantă cu cel al datoriei față de ordinea statală, romanul desfășoară, prin eroul său central Apostol Bologa, trăirea uneia din cele mai acute drame psihologice din întreaga literatură română. Gradul de universalitate atins de această operă a făcut ca ea să fie tradusă pînă acum în aproape 20 de limbi (între care și fineza: "Hirtettyjen metsä", suom. Lauri Ikonen, Oy Suomen Kirja, Helsinki, 1946).

Creația rebreniană mai cuprinde alte numeroase scrieri importante, dintre care amintim romanele: "Adam și Eva", "Ciuleandra", "Crăișorul", "Gorila", "Amindoi".

În anii săi de glorie, Liviu Rebreanu a fost de mai multe ori președinte al Societății Scriitorilor Români, iar ca director al Teatrului Național din București a dat primei scene a țării o presanță europeană.

Călător pe multe meridiane ale lumii, Rebreanu a urmat și două itinerarii nordice: în 1928 el a făcut un lung periplu prin Norvegia, iar în luna mai 1943 a vizitat Finlanda și Suedia, notînd în corespondența sa impresii deosebite.

La aniversarea centenarului marelui scriitor, în semn de modest omagiu oferim cititorilor din Suomi pentru prima oară tălmăcirea unor pagini din celebrul roman "I O N".

I. Stăvărș

I O N

(Romaani - 1920)

Maantiestä, joka tulee Cirlibabasta ja joka ylittään Somoș-joen milloin oikealla, milloin vasemmalla, kulkee Clujiin asti ja kauemmaksikin, eroaa valkoinen tie Armadian yläpuolella. Se menee joen yli vanhaa puusiltaa pitkin, jota peittävät homeiset laudat, kulkee halki Jidovișan kylän ja kiihuhtaa kohti Bistrișaa, missä se yhtyy toiseen maantiehen, joka laskeutuu pois Bukovinasta Birgăuluin solan kautta.

Lähtiessään Jidovișasta tie nousee aluksi vaivalloisesti kunnes pääsee kapeitten laaksojen läpi, minkä jälkeen se etenee iloisesti suoraan eteenpäin, milloin pysähtyen nuorten pyökkien joukkoon Kuninkaan metsässä, milloin taas jääden hetkeksi kuolleeseen lähteelle, mistä lakkaamatta tippuu raikasta vettä. Sitten se työntyy äkisti Pirun seinämän alitse törmätykseen Pripasin kylään, joka on piilossa kukkuloiden välissä.

Kylän laidalta sen vasemmalta puolelta löytää vinon puuristin, johon on naulattu Kristus, jonka kasvot ovat sateen pesemät ja jonka jaloista riippuu kuihtunut kukkaseppelä. Kyy vähäinen tuulihenki ja Kristuksen säälittävä ja ruostunut raudasta taottu ruumis tärisee matojen syömällä ja aikojen mustuttamalla puulla.

Kylä näyttää kuolleelta. Avaruudessa ajelehtiva helle synnyttää tukahduttavan hiljaisuuden. Vain silloin tällöin värisevät uneliaat lehdet puissa. Sinertävä savuvana ponnistelee pölystäseen oksien läpi, heilahtelee sinne tänne kuin hermostunut jättimäinen ja putoaa sitten pölyisten puutarhojen ylle kietoen ne harmaaseen sumuun.

Keskellä tietä nuokkuu opettaja Zaharia Herdelean koira silmät puoliummessa ja vaivalloisesti hengittäen. Maidonvalkea kissa lähestyy varovasti astellen varoen likaamasta tassujaan pölyisellä tiellä. Se huomaa koiran, mielti hetken, kiihdyttää askeliaan ja livahtaa tien toisella puolella olevaan oksien sulkemaan hedelmätarhaan.

Opettajan talo on ensimmäisenä syvällä kukkulan kyljessä. Sitä ympäröi kuisti ja siinä on tielle johtava ovi sekä kaksi ikkunaa, jotka katsovat suoraan kylän sydämeen moittivan tut-

kivina. Kuistin reunalla oven oikealla puolella, missä opettaja aamuisin peseytyy, rouva Herdelealla on tapana istua vihertävän keramiikkakannun vieressä saatuaan päätökseen kotiaskarensa aamiaisen jälkeen. Pihalla kahden omenapuun välissä on aina kireä naru, jolle hän nyt on ripustamassa kirjavia naisten paitoja. Paitojen varjossa kuumassa pölyssä vilvoittelee muutama kana ja niitä vartioi pieni kukko, jonka helтта on veressä.

Tie kulkee Ruhtinattaren puron ohi jättäen vasemmalle Alexandru Pop-Glanetaşun talon. Talon ovella on salpa ja sen olkikatto näyttää lohikäärmeen päältä. Äskettäin kalkittuja seiniä tuskin näkee aidan lautojen välistä.

Sitten tulee Macedon Cercetaşun talo, sitten kunnanjohtaja Florea Tancun, sitten muita... Eräällä suurella pihalla märeh-tii maassa kaksi unkarilaista lehmää ja kuistilla istuu köyry eukko paistatellen itseään auringossa liikkumattomana ikäänkuin olisi puusta...

Kuumuutta tihkuu lakkaamatta taivaalta. Se kuivaa suun ja tekee olon tukalaksi. Oikealla ja vasemmalla talot tirkistelevät ujoina orapihlaja-aitojen takaa peittäen kasvonsa räystäään alle, johon sade ja karja ovat jättäneet jälkensä.

Pitkäkarvainen paimenkoira, jonka kieli roikkuu ulkona, lähestyy hitaasti juosten, vailla päämäärää. Ojasta, pölyn harmaannuttamien heinien joukosta, syöksyy esiin pieni koira häntä heiluen. Paimenkoira ei kiinnitä siihen huomiota aivan kuin olisi liian laiska pysähtyäkseen. Vasta kun toinen itse-pintaisesti haluaa nuuhkia sitä, se paljastaa uhkaavasti kulmahampaansa jatkaen sitten matkaansa tavanomaisen arvokkaasti. Pieni koira pysähtyy hämmentyneenä, katsoo hetken paimenkoiran perään ja palaa sitten heinien sekaan, mistä alkaa heti kuulua vaivalloista ja ahnasta jyräintää.

Vasta Avrumin kapakassa alkaa tuntua siltä, että kylä elää. Kuistilla pari mietteliästä maalaista huokailee silloin tällöin viinalasi välissään. Kaukaa kantautuvat tänne asti viulujen äänet ja ihmisten huudot...

On sunnuntai. Kylässä on tanssit. Myös takakadun varrella, Todosian, Maxim Oprean lesken luona tanssitaan.

Lesken talo on vastapäätä vanhaa kirkkoa. Se on kokoonpainunut ja ränsistynyt. Leskeksi jääminen tuo mukanaan täydell-

lisen köyhyyden. Tällekin naiselle se on merkinnyt alamäkeä. Sen minkä mies kerää kokoon elämänsä aikana, sen ymmärtämätön nainen tuhlaa vuodessa ja vähemmässäkkin. Kun Maxim risti kätensä rinnalleen viimeistä kertaa, oli pihalla heinäaumoja, karja ei ollut mahtua kahteen navettarakennukseen eikä katos-ten alla ollut tilaa kaikille kärryille. Vauraus näkyi jo kaukaa. Nyt on piha pelkkää poljettua maata ja navetassa ammuu alati nälkäinen maho lehmänluuska.

Tanssi on täydessä käynnissä. Paikka kuhisee ihmisiä. Vanhat pähkinäpuut katoksen vieressä luovat varjoa. Vain muutamat valonsäteiden valkeat läikät onnistuvat tunkeutumaan lehtien lomitse kutittamaan ilosta palavia kasvoja. Helle saa ihmisten veren virtaamaan nopeammin. Aurinko roikkuu Kurkivuoren yllä äkäisen kellertävänä, sillä on vielä pitkä tovi sen laskuun.

Kolme pelimannia soittaa vajan luona niin että jouset ovat katketa. Briceag, jalka kannolla, vasen kyynärpää polvea vasten, poski viuluun liimautuneena, silmät umnessa, juoksuuttelee sormiaan kielillä ja soitto hyppää ilmoille tulisen intohimoisena. Holbea on silmäpuoli, hänen toinen jalkansa on lyhyempi ja hänen viulussaan on vain kolme kieltä, mutta hän soittaa yhtä suurella innolla kuin millä Gävan, ruma arabin näköinen mustalainen, painelee viulunsa kieliä. Silloin tällöin Briceag keskeyttää ja virittää viuluansa. Silloin Holbea ja Gävan ponnistelevat kaksin verroin pitääkseen yllä samaa tahtia. Sitten Briceag alkaa taas soittaa entistä innostuneempana virnistellen milloin Holbealle, milloin Gävanille, varsinkin vaihtaessaan sävelmää.

Tanssijoiden askeleet saavat maan tärisemään. Kymment parit polkevat somešana-tanssia sellaisella innolla että nuorten miesten kenkäraudat iskevät tulta ja tyttöjen hameenhelmat hulmuavat. Pöly pöllähtää maasta pyörteinä ja laskeutuu paksuina keroksina hikinoroja valuille, väsymystä ja tyytyväisyyttä kuvastaville kasvoille. Mitä enemmän Briceag kiihdyttää soittoa, sitä kunnianhimoisemmiksi tulevat pojat. He keksivät uusia askeleita, päästävät tytöt käsivarsiensa alitse ja antavat näille tilaa pyöriä yksikseen, hyppivät paikallaan jalkojaan nostellen, lyövät äänekkäästi yhteen kantapäitään ja läimäyttelevät saappaittensa varsia hakisillä kämmenillään. Äänet häviävät pölypilveen, joka takertuu kaikkiin... Toisinaan

joku uskalikko rohkaisee mielensä ja päästää tempovan soiton tahdissa ilmoille huudon, silmät nurin ja kurkku käheänä. Mutta parin kolmen säkeen jälkeen hän uupuneena lopettaa käheään ulvahdukseen. Sitten tanssi jatkuu laulutta, yhä villimpänä. Pojat kiertävät käsivartensa aina vain tiukemmin tyttöjen vyötärön ympäri. Näiden rinnat tärisevät valkoisen puseron alla ja koskettavat silloin tällöin pojan rintaa sumentaen tämän silmät ja mielen. Sanaakaan ei vaihdeta. Ei katsota päin. Huulilla vain karehtii hienoinen mielihyvän hymy.

Pyörimistä on kestänyt keskeytyksettä lähes tunnin eivätkä nuoret vielä ole saaneet tarpeekseen. Kaksi kertaa Briceag kouristus sormissaan on yrittänyt keskeyttää ja kummallakin kerralla pojat tönäisivät häntä huutaen uhkaavan tai anovan näköisinä:

- Jatka, mustalainen! Jatka soittamista, korppi!

Kaikki parit tönivät toisiaan soittajien ympärillä, törmäävät yhteen, töykkivät toisiaan kyynärpäillään. Muutamat nuorukaiset, jotka vasta äskettäin ovat alkaneet päästä tansseihin, ovat päästään pyörällä näin kovasta pyörimisestä ja horjuvat puolelta toiselle pysyen tuskin jaloillaan, suureksi häpeäksi tytöille, joiden kanssa he tanssivat. Jotkut ovat vetäytyneet katoksen alle, missä on enemmän tilaa, mutta missä tomu kohoaa kattohirsiin asti niin paksuna että sitä voisi leikata veitsellä...

Muutaman askeleen päässä tanssivien ryhmästä seisovat ne tytöt, joita ei ole pyydetty tanssiin. He katselevat kateellisina sivusta, kuiskivat välillä ties mitä ja purskahtelevat väkinäiseen nauruun. Korvan takana ja palmikoissa heilläkin on monenvärisiä kedon kukkia ja joillakin on kädessään suurempi kukkakimppu poikaa varten, joka voisi panna sen hattuunsa. Tyttöjen joukkoon eksyy myös muutama nuori aviovaimo silkkihuivi päässä ja valmiina liittymään tanssiin, mikäli kävisi niin, että aviomiehessä heräisi tanssinhalu. Kauempana ovat yhdessä äidit ja vanhat eukot juoruamassa harmeistaan ja samalla ihailemassa jälkikasvuun. Tottelemattomat lapset juoksentelevat naisten ja tietysti myös tanssijoiden seassa, sieppaavat tytöiltä kukat ja nauravat, kun uhrit toruvat heitä tai vimmastuvat. Muutamat nokkelimmat kyykistyvät lähelle tanssijoita ja katselevat hyvin tarkasti tyttöjen hameita. Kun hameet kohoavat

tavallista korkeammalle jättäen näkyviin paljaat reidet, he vikkelästi kysyvät toisiltaan:

- Näitkö?

- Näin. Entä sinä?

- Minä myös.

Ja he jäävät vartioimaan hameita, kunnes eräs suuttunut eukko karkoittaa heidät, mikä ei estä heitä palaamasta jonkin ajan kuluttua.

Miehet pysyttelevät kauempana, talon liepeillä ja oven pielessä, keskustelemassa ryhmissä yhteisistä asioista. Vain silloin tällöin he vilkaisevat soittajien ympärillä parveilevia nuoria.

(Katkelma ensimmäisen luvun alusta)

Suom. Liisa Aaltonen

Romanul "I O N" în aprecierea unor mari critici literari români

" <<I O N>> e opera unui poet epic care cîntă cu solemnitate condițiile generale ale vieții, nașterea, nunta, moartea. Romanul e făcut din cînturi, vădit cadențate în stilul marilor epopei (...) e un poem epic, solemn ca un fluviu american, o capodoperă de măreție liniștită."

(G.Călinescu : Istoria literaturii române..., Buc.1941)

" <<I O N >> reprezintă o revoluție și față de lirismul săptămânorist sau de atitudinea poporanistă și față de eticismul ardelean, constituind o dată, istorică am putea spune, în procesul de obiectivare a literaturii noastre epice."

(E.Lovinescu : Istoria literaturii române contemporane)

" O capodoperă a genului, și primul roman românesc într-adevăr desăvîrșit ; este tezaurul unei experiențe în care se oglindesc o provincie și un popor (...) Liviu Rebreanu a dat în <<I O N>> o sinteză a vieții noastre rurale."

(Ș.Cioculescu : Aspecte literare contemporane, Buc.1972)

P R O F E S O R U L

Oricine studiază dezvoltarea lingvisticii românești constată fără îndoială că în domeniul istoriei limbii noastre naționale se pot stabili două etape, una înainte de publicarea binecunoscutei istorii a limbii române a acad. Al. Rosetti, iar cealaltă după apariția acestei opere. Problemele dezvoltării și, respectiv, ale apariției și caracteristicilor limbii române, una din principalele pasiuni științifice ale savantului pe care-l sărbătorim (Al. Rosetti s-a născut la 20 oct. 1895), au căpătat prin analiza sa scrutoare noi aspecte, care s-au și impus repede datorită argumentării strînse, demonstrației impecabile, sobrietății stilului.

Concepția autorului ne cucerește prin cel puțin două calități, prima fiind ideea de a proiecta structurile permanente ale limbii române în mișcarea evolutivă a diverselor fenomene particulare. Din această cauză definirea genealogică dată de domnia sa limbii române, răspunzînd cu perspicacitate atît caracteristicilor intrinsece ale limbii române ca idiom latin, cît și continuității ei istorice rezolvă una dintre cele mai disputate probleme. În consecință, și este unanim adoptată. Evenimentele ulterioare petrecute cu limba română sînt astfel puse pe o bază foarte solidă. Efectele lor se explică, în aceste condiții, prin jocul dintre impulsurile interne și contactele românei cu alte limbi înconjurătoare în momentele social-culturale importante ale evoluției societății. De aici rezultă a doua mare calitate a concepției: sinteza. În viziunea acad. Al. Rosetti, *Istoria limbii române* se înfățișează ca un edificiu impunător care reproduce imaginea dezvoltării limbii române înseși, cu temeiurile ei solide, cu multe și variate modalități de cuprindere din ce în ce mai perfecționată stilistic a oricărui idei și valori din cultura umană. (...)

Concepția riguroasă la care ne-am referit a atras în sfera ei și lingvistica generală care însoțește întreaga activitate creatoare a savantului, îl preocupă și o cultivă cu plăcerea cercetătorului modern de a întreține dialogul cu filosofia limbii. Din această înclinație, de care ne-am bucurat și din care am profitat toți cîți am fost elevii săi, a izvorît nu numai atît de apreciată monografie despre cuvînt, nu numai remarcabilele și numeroasele sale studii de fonologie, ramură nouă a științei noastre pe atunci, nu

numai acea introducere în fonetică, lucrare de căpătii pentru înțelegerea formării sunetelor vorbite și a funcțiilor pe care le îndeplinesc ele în sistemul limbii, ci și revista "Bulletin Linguistique" și Societatea română de lingvistică. Acestea două din urmă reprezentau instrumente de indiscutabilă stimulare pentru cercetările de limbă în genere, iar revista, în care semnav specialiști renumiți din multe țări alături de cei din România, a fost, de la primul ei număr, din 1933 pînă tîrziu, mesagerul apreciat al lingvisticii românești în lumea științifică internațională. (...) Societatea română de lingvistică, avînd ca secretar permanent pe acad. Al. Rosetti, era și ea larg deschisă. Tinerii care frecventau ședințele prezidate pe rînd de distinși specialiști dintr-o universitate sau alta a țării pătrundeau în acest conclave cu sfială și respect, urmărind cu sufletul la gură discuția sobră și elegantă, dar totdeauna însoțită și de spirit critic.

Se putea vorbi - și s-a vorbit de altminteri - de școala lingvistică de la București. Ea se caracteriza prin aceleași calități ca ale inițiatorului ei, secretarul permanent al Societății, directorul revistei "Bulletin Linguistique", p r o f e s o r u l și s a v a n t u l Alexandru Rosetti.

Acad. prof. I. Coteanu

(Text reprodus - abreviat - din "România literară", nr. 42/1985)

O p e r a acad. Al. Rosetti

- bibliografie selectivă -

& "Recherches sur la phonétique du roumain", Paris, 1926)

& "Introducere în fonetică", București, 1957.

& "Istoria limbii române", București, 1938-1966 (6 vol.)

& "Filosofia cuvîntului", București, 1946

& "Gramatica limbii române", București, 1943. (în colab. cu J. Byck)

& "Istoria limbii române literare", Buc. 1972 (în colab. cu Cazacu-Onu)

& "Linguistica", Haga, 1965.

MEMORIALIȘTI FINLANDEZI DESPRE RĂZBOIUL DIN 1877-1878

Posibilitatea izbucnirii unui conflict armat în Balcani era cunoscută și în Finlanda încă de la începutul anului 1877. Rectorul Universității din Helsinki, de pildă, menționa aceasta în discursul său de deschidere a semestrului de primăvară (20.I.1877). Și previziunile s-au adevărat curînd: în aprilie 1877 Rusia a declarat război Turciei, în conflict fiind implicate și alte națiuni.

Din Finlanda, la acest război a participat un batalion de gardă, unicul corp de oaste finlandez existent în perioada aceea. Deoarece Finlanda nu avea armată proprie, mulți finlandezi au servit în cadrul trupelor rusești, singura posibilitate deschisă spre o carieră militară. Așa se face că îi găsim în armata rusă și în războiul la care ne referim, unde îi aflăm cu diverse grade pînă la acela de general. Cîțiva dintre participanții la acest conflict au publicat mai tîrziu memorii și jurnale referitoare la această perioadă. Cunoaștem șase relatări de acest fel, dintre ele unele publicate imediat după evenimente, altele cu întîrziere, trei fiind redactate în limba finlandeză, iar alte trei în suedeză. Relatările se concentrează, cum e și firesc, asupra evenimentelor din Balcani, în primul rînd. Cum însă trupele rusești au trecut prin România, primele impresii notate de autori se referă la cele văzute și constatate de ei, atunci, pe teritoriul românesc. Notațiile lor cuprind uneori informații și observații interesante, atunci cînd sînt făcute cu ochi și spirit proaspăt, ceea ce, de altfel le conferă și valoare.

Unul din ofițerii finlandezi care au plecat spre Balcani era tînă - rul ofițer de artilerie din numitul corp de gardă, A. von Alfthan. Imediat după întoarcerea sa în țară, acesta a publicat însemnările sale din campanie într-un volum de 205 pagini în limba suedeză, purtînd titlul "De la Iași la Constantinopol. Note din campania turcească din 1877-1878" (Helsinki, 1879). Autorul datează prefața: "aprilie 1878, St Petersburg".

Brigada I-a de artilerie din care ofițerul făcea parte a plecat din St. Petersburg cu trenul la 3/15 septembrie 1877, îndreptîndu-se spre sud. Ajungînd la Nistru, trecerea în Basarabia s-a făcut pe la "Duboșari", iar primele contacte și impresii cu un ținut românesc și cu oamenii săi le-a avut în satul "Onizkani". Autorul notează aspectul original al așezării, "cu două rînduri de grădini între case și cu ulițele înguste"... "Casele sînt lipite cu argilă, au acoperișuri de paie, pereții curați și vopsiți în alb. În fața casei se află o ban-

că pe care gospodarii se odihnesc în timpul zilei, fumînd pipă și cufundați într-o profundă meditație".

"Țăranul moldovean are obrazul prelung și pe chip o expresie de sinceritate. Firea lui e liniștită, pîrînd melancolic și, cu toate că aparține unei zone meridionale, el e asemănător, prin încetineală, finlandezului. Bunăstarea lui nu este însă mare, poate mai mult din cauza lipsei de inițiativă și de hărnicie a oamenilor decît din cauza sărăciei pămîntului."

După un popas la Chișinău, unde o mare parte din timp s-au comentat telegramele sosite de pe frontul de la Plevna, corpul de oaste a continuat drumul, trecînd prin mai multe localități din Basarabia: Străchini, Călărași, Grațieni. Trecînd Prutul pe la Ungheni, brigada ajunge la 9/21 sept. la Iași, în capitala Moldovei. Imediat după trecerea podului peste Prut, autorul observă și notează schimbarea peisajului ("o cîmpie fertilă") și aspectul înfățișării oamenilor la chip și la îmbrăcăminte. "Țăranii români poartă cămașă albă pînă la genunchi peste ȋtarii de in, și ei albi, au tureci în loc de ciubote pe care le folosesc numai în perioada ploilor. Peste mijloc încing un chimir lat de piele în care țin cuțitul, amnarul și iasca pentru aprins focul și punga de tutun, pe umeri un cojoc din piei de oi cu lîna în afară, iar în mînă un ciomag. Fetele, tinere și frumose, poartă costume naționale."

La Iași, prima impresie e imaginea de departe a orașului, cu turle și cupole ce domină la margine o aglomerație de "colibe joase de lemn și de străzi murdare pe care e o forfotă de populație felurită: români, greci, evrei, armeni, țigani și din cînd chiar cîte un soldat rus." Centrul orașului are însă un aspect complet diferit, cu străzi asfaltate. O impresie aparte i-o lasă "vizitii cu birjele lor trase de doi cai pentru care omul plătește de plăcere taxa de plimbare"... "Străzile cu clădiri curate, magazinele cu vitrine cu geamuri groase șlefuite, cu cofetării luxoase dau impresia plăcută a unui oraș construit după model occidental". La Iași, dintre clădirile publice i-au reținut atenția "universitatea, palatul de reședință din piață, seminarul teologic, catedrala cu patru turnuri și mulțimea bisericilor mari și mici"... "Magazinele au de toate, dar prețurile sînt ridicate. În zadar însă vei încerca să cauți din ochi coșurile înalte ale fabricilor unde cel puțin o parte din aceste mărfuri să fie produse." Alte observații ale trecătorului se referă la drepturile constituționale constatate: "Constituția liberală a României, votată în 1866, asigură locuitorilor principatelor, în afară de libertatea învățămîntului, a presei și

a întrunirilor, chiar și siguranța personală și libertatea cultelor, ceea ce explică faptul că la Iași se află oameni de toate feburile. De pildă, "coptii" interziși în Rusia au găsit aici un adăpost și formează o societate bărbătească organizată în chip comunist. Se recunosc ușor prin faptul că sînt total rași, ceea ce este foarte neobișnuit". Alte notații cuprind observații asupra vieții și obiceiurilor citadine : "Circulația în oraș e intensă. Dar rar se văd plimbîndu-se persoane din înalta societate, mai ales femei. Cînd aceasta se întîmplă, femeile sînt mereu însoțite. În jurul orașului e un parc mare unde lumea bogată are obiceiul să facă plimbări cu trăsurile în timpul verii. Acolo, mulți tineri valahi stau cu inima pe jar privind la fata de boier cu fizionomia ei delicată, cu nas acvilin și gură fină, cu păr lucios și negru, cu ochi negri și îmbrăcată cîteodată în costumul național".

La 13/35 septembrie brigada s-a îmbarcat pentru a călători mai departe cu trenul spre Ploiești și București și pe 14/26 sept. ajungea în "Bucureștiul cel vesel", capitala României. Ca și la Iași, autorul notează și aici contrastele care-l șochează. Centrul e o metropolă occidentală, luxoasă chiar, în timp ce periferia este mizerabilă. Aceleași diferențe le observă în aspectul exterior al oamenilor, sau în ce privește comportamentul lor moral. "Agitația de pe străzile Bucureștiului e permanentă. Multă lume pierde timpul pe trotuarele străzilor principale de dimineața pînă seara".."Despre fetele din București se spune că, chiar cele care se plimbă în trăsuri au o concepție ușoară despre viață. Despre bărbați nu vreau să spun nimic, pentru că ei și-au rezervat peste tot și în toate timpurile dreptul de a fi extravaganti".

De la București brigada a plecat mai departe la Giurgiu. Acolo, din turnul aflat în centrul orașului se puteau vedea, dincolo de Dunăre, primele așezări turcești. Vederea Dunării îl duce pe autor cu gîndul la epoca romanilor, la mărirea și căderea imperiului lor. La 16/28 septembrie trupele din care face parte ofițerul finlandez trec Dunărea pe la "Simniza" (Zimnicea) pe un pod construit de pontonieri și intră pe teritoriul bulgar, îndreptîndu-se spre linia frontului. Insemnările tînărului ofițer se vor limita de aci înainte la impresii și comentarii de pe fronturile pe care a luptat. Acolo unde a întîlnit și trupe românești a consemnat prezența lor. La Teliș evidențiază dăruirea în luptă a celor "opt escadroane de călărași (<<kalarascher>>), cavalerie românească", la Dolni și Gorni Dubnik a "batalioanelor românești", ca și la Plevna și Bukov.

Asupra insemnărilor altor memorialiști finlandezi legate de războiul de la 1877-1878, cuprinzînd și referiri la România, vom reveni într-un comentariu viitor.

Lauri Lindgren.

Nicolae Labiș

(1 9 3 5 - 1 9 5 6)

N-am jinduit să surp sori plini de viață
Ori din planete moarte să scapăr eu scintei,
Dar tind s-aprind din mohorita ceață
Al cugetării strugur și-al semenilor mei.

1956

L A B I Ș a fost...Cît de absurd sună acest "a fost", cînd el, Poetul, ar fi avut, acum abia, 50 de ani! Și cînd socotim că nici jumătate din această vîrstă l u i nu i-a fost vîrstă, cînd rememorăm cutremurați drama care avea să-l scufunde, la numai 21 de ani, în veșnicul tărîm al tăcerii, încercăm acel teribil sentiment de revoltă împotriva destinului orb, pe care actul cel mai absurd îl poate provoca vreodată. Căci dintre toate disparițiile prea timpurii ale scripitoarelor talente purtătoare de geniu național de la Eminescu încoace niciuna nu a zguduit poate atît de profund. Poate și pentru că tulburătoarea cîntare a lui Labiș ne conducea sufletul să-l căutăm pe marele-i înaintaș sub bolțile infinitului. Și poate fiindcă împlinirea făcea ca și el, copilul-minune, să descindă cu ființa-i delicată din aceeași Țară-de-Sus, de sub obcine de Bucovina, ca și Eminescu, ori ca Enescu și Sadoveanu. (Labiș s-a născut la 2 decembrie 1935 în satul Mălieni din ținutul Sucevei în familia unui învățător de țară.)

Generația poezilor români de după ultima conflagrație mondială îl are ca stegar pe Nicolae Labiș, fiind adesea caracterizată prin metafora lui : "Generația luptei cu inerția". Într-o vreme cînd poezia de la noi era amenințată în ceea ce aceasta are mai propriu și mai profund - farmecul inefabil, fiorul unic -, el, Nicolae Labiș, a apărut asemeni miticului Orfeu, redeșteptînd prin cîntare sublimă corul muzelor sfioase.

Poezia lui a impresionat de la început prin timbru original , prin sinceritate, îndrăzneală și prospețime, prin acea naturalețe a expresiei pline de farmec. El aducea suflul nou al unei naturi cu cer înalt și pur, cu codrul plin de taine și de șoapte, cu căprioara-fată și pasărea măiastră. Dar glasul lui se impunea totodată prin profunzimea ideii și forța de simbol a imaginii poetice. "Copilul teribil", cu obraz de adolescent și mustăcioară abia mijind, cu privirea cînd de ied blînd, cînd de sălbăticiune șireată, cu gesturile pripite ca și vorba, cu o energie de flacără sacră , era, - la nici 20 de ani - un gînditor format și un poet cu o cultură poetică uluitoare de bogată. "Miorița" și "Mășterul Manole", Eminescu și Esenin, Rimbaud și Ion Barbu, Pillat și Sadoveanu, Blaga și Fundoianu erau stele și luceferi pe firmamentul lui, veghindu-i înalt "Primele iubiri" (volumul de debut din 1956, la al cărui "botez", în alaiul bucuriei, a intervenit, printr-un accident stupid, drama dispariției poetului), ca și poemele gîndirii din "Lupta cu inerția" (culegere postumă, 1958). Creația lui Labiș , finită sau numai conturată, pulsată din nevoia de adevăr și puritate, mărturisește căutările unei conștiințe neostoite, transfigurînd în imagini o lume în care își dau întîlnire universuri existențiale complexe și pline de dramatism cu o natură întăritoare și eternă. Poezia pentru Labiș era trăire la temperatura cea mai înaltă cu putință. În ea și prin ea poetul își decanta tulburătoare amintiri, ori da aripi visurilor, adesea croite cu o îndrăzneală și o forță puțin obișnuite. Cînd recita "Moartea căprioarei", strofele poemului-capodoperă se cadentau cu lacrimi ce picurau mărgelile pe obrazu-i transfigurat ; cînd zicea, căzut pe gînduri, versuri din "Mășterul", părea un Sadoveanu povestind întîmplări de demult; cînd rostea vreunul din poemele în care declara război "inerției", privirea lui descărca fulgere.

Nicolae Labiș a fost ("a fost"!) un vizionar și un iluminat. Întreaga lui generație a văzut în el un înainte-mergător și ea l-a urmat cu convingere. După ce el a ars ca o flacără (mistuindu-se, vai, atît de devreme!), pe dîra lui de lumină s-au avîntat, apoi, A.E. Bacosky și Nichita Stănescu, Ana Blandiana și Marin Stănescu și alții, îndestui, cu har. Labiș a devenit în acest răstimp de ev contemporan, simbol de poezie adevărată.

Ion Stăvărus

M O A R T E A C Ă P R I O A R E I

Seceta a ucis orice boare de vînt.
Soarele s-a topit și a curs pe pămînt.
A rămas cerul fierbinte și gol.
Ciuturile scot din fîntînă nămol.
Peste păduri tot mai des focuri, focuri,
Dansează sălbatic, satanice jocuri.

Mă iau după tata la deal printre tîrșuri,
Și brazii mă zgîrie, răi și uscați.
Pornim amîndoi vînătoarea de capre,
Vînătoarea foametei în munții Carpați.
Setea mă năruie. Fierbe pe piatră
Firul de apă prelins din cișmea.
Tîmpla apasă pe umăr. Pășesc ca pe-o altă
Planetă, imensă, străină și grea.

Așteptăm într-un loc unde încă mai sună,
Din strunele undelor line, izvoarele.
Cînd va scăpăta soarele, cînd va licări luna,
Aici vor veni în șirag să s-adape
Una cite una căprioarele.
Spun tatii că mi-i sete și-mi face semn să tac.
Amețitoare apă, ce limpede te clatini !
Mă simt legat prin sete de vietatea care va muri
La ceas oprit de lege și de datini.

Cu foșnet veștejit răsufală valea.
Ce-ngrozitoare înserare plutește-n univers !
Pe zare curge sînge și pieptul mi-i roșu, de parcă
Mîinile pline de sînge pe piept mi le-am șters.
Ca pe-un altar ard ferigi cu flăcări vineții,
Și stelele uimite clipiră printre ele.
Vai, cum aș vrea să nu mai vii, să nu mai vii,
Frumoasă jertfă a pădurii mele !

Ea s-arată săltînd și se opri
Privind în jur c-un fel de teamă,
Și nările-i subțiri înfiorară apa
Cu cercuri lunecoase de aramă.

K A U R I I N K U O L E M A

Kuivuus on viimeisenkin tuulenhenkäyksen tukahduttanut.
Aurinko on sulanut ja maahan virrannut.
Jäljellä on taivas, joka hehkuu tyhjänä.
Kaivosta nousevat sangot ovat mutaa täynnä.
Metsien yllä tulet, tulet yhä taajempaan
Viljeljä, noiduttuja leikkejä käyvät tanssimaan.

Seuraan isää ylös kukkulalle läpi tiheikköjen,
Ja kuuset raapivat minua ilkeillä, kuivilla oksilla.
Olemme menossa yhdessä metsästämään kauriita,
Vain nälänhädässä metsästämme näin Karpaateilla.
Läkähdyn janoon. Tuossa kivellä kiehuu
Lähteestä tihkuva ohut vesijuova.
Ohimo painuu olkapäätä vasten. Jalkani astuu
Kuin vieraalla planeetalla, joka on raskas, valtava.

Odotamme paikassa, jonne vielä soitto kantautuu
Lähteistä: on verkkaisilla aalloilla jousia.
Kun kohta laskee aurinko, kun kohta loistaa kuu,
Niin tänne saapuu jonossa, juomaan vettä,
Yksi toisensa jälkeen kauriita.
Sanon isälle, että minun on jano, ja saan merkin olla hiljaa.
Huumaava vesi, kuinka kirkkaana sinä väräjätkään!
Tunnen janon yhdistävän minut olentoon, joka pian kuolee
Hetkellä, jonka laki ja tavat pyrkivät estämään.

Laakso hengähtää kuihtunutta kahinaa.
Mikä kauhistuttava iltahämärä valtaa maailman leijuen!
Horisontissa virtaa verta ja rintani on punainen,
Kuin veren peittämät käteni olisin pyyhkinyt siihen.
Violetein liekein palavat saniaiset kuin alttarilla,
Ja hämmästyneet tähdet välkkyvät niiden välissä.
Voi, kunpa et tulisi, et tulisi, haluaisin todella,
Sinä, josta tulee kaunis uhri tässä metsässä!

Se tuli hyppien ja ympärilleen katsomaan
Pysähtyi sitten hiukan pelokkaana,
Ja sen kapeat sieraimet saivat veden väräjäämään
Kupariympyröinä liukuvina.

Sticlea în ochi-i umezi ceva nelămurit,
 Știam că va muri și c-o s-o doară.
 Mi se părea că retrăiesc un mit
 Cu fata prefăcută-n căprioară.
 De sus, lumina palidă, lunară,
 Cernea pe blana-i caldă flori stinse de cireș
 Vai, cum doream ca pentru-ntia oară
 Bătaia puștii tatii să dea greș !

Dar vâile vuiră. Căzută în genunchi
 Își ridicase capul, îl clătină spre stele,
 Îl prăvăli apoi, stîrnind pe apă
 Fugare roiuri negre de măgele.
 O pasăre albastră zvicnise dintre ramuri,
 Și viața căprioarei spre zările tîrzii
 Zburase lin, cu țipăt, ca păsările toamna
 Cînd lasă cuiburi sure și pustii.
 Împleticit m-am dus și i-am închis
 Ochii umbroși, trist străjuiți de coarne,
 Și-am tresărit tăcut și alb cînd tata
 Mi-a șuierat cu bucurie : - Avem carne !

Spun tatii că mi-i sete și-mi face semn să beau.
 Amețitoare apă, ce-ntunecat te clatini !
 Mă simt legat prin sete de vietatea care a murit
 La ceas oprit de lege și de datini...
 Dar legea ni-i deșartă și străină
 Cînd viața-n noi cu greu se mai anină,
 Iar datina și mila sînt deșarte,
 Cînd soru-mea-i flămîndă, bolnavă și pe moarte.

Pe-o nară pușca tatii scoate fum.
 Vai, fără vînt aleargă frunzarele duium !
 Înaltă tata foc infricoșat.
 Vai, cît de mult pădurea s-a schimbat !
 Din ierburi prind în mîini fără să știu
 Un clopoțel cu clinchet argintiu...
 De pe frigare tata scoate-n unghii
 Inima căprioarei și rărunchii.

Ce-i inimă ? Mi-i foame ! Vreau să trăiesc și-aș vrea...
 Tu, iartă-mă, fecioară, - tu, căprioara mea !
 Mi-i somn. Ce nalt fi focul ! Și codrul, ce adînc !
 Plîng. Ce gîndește tata ? Mănînc și plîng. Mănînc !

Jotain selittämätöntä sen kosteissa silmissä loisti.
 Tiesin, että se kuolisi ja saisi kokea kipua.
 Minusta tuntui, että elämäni silloin toisti
 Kauriiksi muuttuneesta neidosta kertovaa tarua.
 Ylhäältä kuu siivilöi kelmeällä valollaan
 Sen lämpimälle turkille kirsikkapuusta varisseita kukkia.
 Ensimmäisen kerran, voi kuinka toivoinkaan,
 Ettei isän pyssyn laukaus löytäisi maalia!

Mutta laaksot jylsivät. Vaipuneena polvilleen
 Se kohotti päätään, pudisti sitä kohti tähtiä,
 Antoi sen sitten äkkiä pudota, synnyttäen veteen
 Pakenevia, mustia helmiparvia.
 Sininen lintu pyrähti oksistosta,
 Ja kauriin elämä kohti horisonttia tummaa
 Hiljaa lensi, kirkaisten, kuten linnut syksyllä,
 Kun niiltä taakse jää pesä autio ja harmaa.
 Hoiperrellen menin sulkemaan kaksi silmää,
 Varjoisaa, surullista, sarvien vartioimaa,
 Ja äänettömänä, kalpeana hätkähdin, kun isä
 Suhautti minulle iloisena: - Meillä on lihaa!

Sanon isälle, että minun on jano, ja saan merkin juoda.
 Huumaava vesi, kuinka synkkänä sinä väräjätkään!
 Tunnen janon yhdistävän minut olentoon, joka on kuollut
 Hetkellä, jonka laki ja tavat pyrkivät estämään...
 Mutta laki on meille vieras ja voimaton,
 Kun elämä enää heikoin siten meissä kiinni on,
 Ja tapa ja sääli menettävät voimansa,
 Kun nälkiintynyt sisareni makaa sairaana, kuolemaisillansa.

Savua nousee isän pyssyn suulta.
 Oi, lehvät kilpaa juoksevat, vaikkei ole tuulta!
 Hirvittävän tulen isä sytyttää.
 Oi miten on muuttunut metsä tää!
 Tietämättäni otan käsiini nurmelta
 Sinikellon, joka helähtää hopealta...
 Isä alkaa vartaasta kynsin repiä
 Kauriin sydäntä ja munuaisia.

Mitä on sydän? Minun on nälkä! Haluan elää ja oisi toiveeni...
 Anna minulle anteeksi, neito - anna anteeksi, kauriini!
 Minun on uni. Kuinka korkea tuli onkaan! Ja metsä, kuinka synkkä
 yön!
 Itken. Mitä ajattelee isä? Syön ja itken. Syön!

B I O G R A F I E

Știu eu, mama și-a zis că mă nasc într-o zodie bună;
 Plinului pîntec așa fi cînta într-o noapte cu lună.
 Trăsnete reci de furtună vedea cum în zare detună.
 Știu eu, mama și-a zis că mă nasc într-o zodie bună,
 Ea mai vedea cum în șa voi sălta împreună
 Cu îndrăzneța fecioară-a pămîntului, brună,
 Și-n goană nebună vedea de pe-atunci cum răsună
 Tropotul lung și mereu al galopului meu.
 Știu eu, mama și-a zis că mă nasc într-o zodie bună,
 Și că-s menit să înving veșniciei și genună.

Dar nu știa de pe-atunci că în mine-o să pună
 Suflet prea grav și răsunset prea slab, că adună
 Abur de vis și de boală ce-ar fi să răpună
 Tropotul lung și mereu al galopului meu.

Iată-mă azi înarmat cu acele credinți,
 Cu îndîrjirea păstrată - cuțit între dinți -
 Dar cu prea multă dorință să vii, să-mi alinți,
 Brună fecioară a păcii adînci și cumînți,
 Tropotul lung și mereu al galopului meu.

U L T I M U L C Î N T E C

Pasărea cu clonț de rubin
 S-a răzbunat, iat-o, s-a răzbunat.
 Nu mai pot s-o mîngîi.
 M-a strivit
 Pasărea cu clonț de rubin.
 Iar mîine
 Puii păsării cu clonț de rubin,
 Ciugulind prin țărîină,
 Vor găsi poate
 Urmele poetului Nicolae Labiș
 Care va rămîne o amintire frumoasă...

E L Ä M Ä K E R T A

Aiti kait sanoi itsekseen minun syntyvän onnellisten tähtien alla;
 Pömppövätsansa niin lauloi, kun kuu paistoi taivahalla.
 Ukkosen viileät salamat hän näki jylyisevällä taivaanrannalla.
 Aiti kait sanoi itsekseen minun syntyvän onnellisten tähtien alla.
 Hän näki myös minun hyppäävän satulaan vauhdilla
 Kanssa seudun urhean tytön; oli ruskea tukka neidolla.
 Hurjasti kiitämässä näki hän minut hetkellä silloisella
 Ja miten kuuluu jatkuva töminä, kun aina laukkaan minä.
 Aiti kait sanoi itsekseen minun syntyvän onnellisten tähtien alla
 Ja voittoni ikuisuuksista ja syvyyksistä säädetyksi kohtalolla.

Mutta että antaisi minulle, ei tiennyt hän hetkellä silloisella,
 Sielun liian vakavan ja äänen vaimean, että oisi minulla
 Taipumusta unelmiin ja sairauteen, jonka surmanuhan alla
 Voisi kadota se jatkuva töminä, kun aina laukkaan minä.

Tässä minä nyt olen noilla uskomuksilla varustettuna,
 Veistä kuin hampaiden välissä purren, niin lujatahtoisena.
 Mutta tulosi, ruskeatukkaneitonon, on minulla liikaa toiveena,
 Sillä läsnäolosi tunnen syvänä, levollisena rauhana:
 Hillitse sinä se jatkuva töminä, kun aina laukkaan minä.

V I I M E I N E N L A U L U

Rubiininokkainen lintu
 On kostanut, näethän, on kostanut.
 Enää en voi sitä helliä.
 Se on musertanut minut,
 Rubiininokkainen lintu.
 Mutta huomenna
 Rubiininokkaisen linnun poikaset
 Nokkiessaan pitkin maita
 Löytävät ehkä
 Runoilija Nicolae Labisin jäljet:
 Hänestä jää kaunis muisto.

Intre sărbătorile importante ale culturii finlandeze din acest an se numără și aniversarea centenarului lui V. A. Koskenniemi (1885-1962). Poet, critic și istoric literar, eseist și memorialist, conducător de periodice culturale, profesor de literatură și rector la Universitatea din Turku, membru al Academiei Finlandeze, - Koskenniemi a fost una din cele mai influente personalități ale literaturii și culturii finlandeze din prima jumătate a secolului nostru.

Koskenniemi a lăsat în urmă o operă vastă care numără sute de titluri : volume de versuri în care ni se dezvăluie când un spirit elegiac și meditativ ("Elegii"-1917, "Foc și cenușă"-1936, "Urme pe zăpadă"-1938, "Aripile toamnei"-1948), când un patriot ardent ("Tf-nărul Anssi"-1918, "Stihuri noi"-1924), când un cîntăreț al antichității mitologice și eroice ("Orașele albe"-1908, "Jarul"-1913); proză memorialistică ("Seară de primăvară în Cartierul Latin" - 1912, "Symphonia Europaea"-1931), eseuri și aforisme, studii și monografii literare (dedicate poezilor latini, lui Goethe, Musset, Aleksis Kivi ș.a.), numeroase traduceri din literatura mare a lumii (Musset, Balzac, Goethe, Kirkegaard), recenzii, discursuri, saluturi, - vândind sete de cunoaștere, energie inepuizabilă, dorință de a propaga cultură și a desmorți spiritele. Un mare număr de texte poetice ale sale au fost puse pe muzică, devenind suportul unor populare cîntece de dragoste, romane, inflăcărâte marșuri și cîntece patriotice. Opera lui Koskenniemi este opera unei conștiințe vii și neobosite. Prea puțin sau aproape deloc cunoscută pînă acum publicului român, această operă, prin calitățile sale își reclamă dreptul de a fi receptată ca o voce a veacului nostru. Iată pentru ce, folosind prilejul aniversării centenare a distinsului om de cultură, am socotit de datoria noastră să oferim în paginile COLUMNEI cîteva tălmăciri din creația celui ce a fost un mare prieten al latinității pe meleaguri septentrionale.

I. S.

(Din ciclul "Cugetări de august")

- 6. Oamenii sînt uneori mai generoși decît zeii lor. (341)
- 6. Omenirea tîrăște după ea propriile ei imagini fanteziste despre cer și iad, ca pe niște scutece ale unui leagăn străvechi, pierdut în noaptea timpului. (343)
- 6. Zeii au avut dintotdeauna, ca și regii de pe tabla de șah, nevoie de o foarte puternică apărare pentru propria securitate. (346)
- 6. Umanism - este unul din cuvintele preferate ale epocii noastre. El permite să vă acoperiți după plac întregul cîmp al moralei și al imoralității omenești. (359)
- 6. Istoria lumii este ca iconostasul din biserica ortodoxă de unde ne privesc, sacralizate prin tradiție, aceleași chipuri cu expresii încremenite de-atîtea generații. Doar imaginația poetilor a adus din cînd în cînd puțină viață în această galerie bizantină. (363)
- 6. Istoria umanității este, într-un anume sens, istoria amintirilor înșelătoare și a uitării. (366)
- 6. În venele despotului curge sîngele sclavului. (373)
- 6. Politica este arta promisiunilor. (394)
- 6. Moartea miturilor prezice era glacială a gîndirii. (404)
- 6. Fără tradiție nu există cultură. De aceea se poate spune că fiecare cultură vitală o poartă în spate, ca Enea propriul tată. (422)
- 6. Cea mai pură dintre bucurii este bucuria de a ști. (423)
- 6. Limitele oricăror sisteme de educație rezidă în aceea că învațăm mai degrabă cum să fie disimulate defectele de caracter decît să le înlăture. (434)
- 6. Probitatea scriitorului nu ajunge. Este nevoie, de asemenea, de sinceritatea cititorului. (439)
- 6. Sub marele dom al moralei, și ipocriziei îi place să-și dureze micul său altar. (446)
- 6. În mod conștient sau nu, toți sîntem niște moraliști. (447)

- &. Demonul orgoliului a vizitat deja inima celui ce voadeste să pară plin de umilință. (454)
- &. Omul este mai fericit atunci cînd uită decît atunci cînd iartă. (472)
- &. Fericirea este un dar, nu și o pradă. (473)
- &. Autobiografia noastră cea mai sinceră este în subconștient. (474)
- &. Modestia este prima protejare a inimii împotriva lumii din afară. (547)
- &. Prietenia este mult mai rară decît dragostea. Unul din cei mai periculoși rivali ai prieteniei este chiar dragostea. (553)
- &. Viața este amintire și speranță,- nimic altceva. (598)
- &. Puțini oameni au curajul să privească adevărul în față. Cea mai mare parte dintre ei se mulțumesc să-l vadă din profil. (644)
- &. Numai unii oameni trăiesc ; ceilalți doar există. (787)
- &. Dacă am ști cît de rar sîntem înțeleși cu adevărat, am vorbi mai puțin. (819)

În românește de I. Stăvăruș
(După o versiune franceză de R-M. Koistinen)

O, VINĂ TU, IUBIRE, DĂ-MI MÎNA SALVATOARE!

(Tule armaani ja kätēs anna mulle!)

Ca valurile mării a mele gînduri tremur
de-a morții lungă noapte în viață mă cutremur -
ci vino tu, iubire, dă-mi mîna, să uit toate !
Hai, vino, viața-i lungă și singur totu-nchis e,
vin să te iau cu mine-n palatul meu de vise
și să împart durerea-mi cu tine-n jumătate.

Străbunii, moștenire lin somnul mi-l lăsară,
să-ndur deopotrivă a vieții grea povară
și fericirea care nu calcă pe oricare.
Vino, iubire, plină mi-e inima de tine,
vin, ca să nu fiu singur și-n noaptea care vine,
o, vino tu, iubire, dă-mi mîna salvatoare.!

În românește de Ion Stăvăruș
(După o versiune literală de Pirjo Neuvonen)

<< F I N L A N D I A >>

- Strofe pentru imnul "Finlandia" de Sibelius -

Privește, Finlanda, zori noi dau solia,
a nopții rea vreme se duce sihastră,
joacă-n lumina de zori ciocîrlia
și-un cîntec e totul sub bolta albastră ;
învinsă e bezna, lumina e-n glorie,
aurora-i a ta, Finlandă, patrie !

Ridic-a ta frunte, Finlandă bărbată
și pune-ți coroana de mari amintiri,
te-nalță, Finlanda, și lumii arată
că nu rabzi sclavia cu răii ei zbiri
și nu-ți pleci grumazul în jug niciodată.
Sus capul, Patrie, țară bărbată !

În românește de I.Stăvăruș
(După o versiune literală de L.Aaltonen)

V Î S L A Ș P E A U R A *
(Soutaja Aurajoella)

Pe sub pod Aura curge,
purtînd lin pe ape-o barcă
spre apusul ca de sînge,
unde ceturi roșii joacă.

Luntrea-ncet se duce-n tihnă
cătrea largurilor noapte.
Lumea-ntoarnă spre odihnă,
numai vîslele-ngîn șoapte.

Se aprind lumini de zori,
brume pier, se-alungă vreme,
se schimb țărături, ginte mor -
apa, arca sînt eterne...

În românește de I.Stăvăruș
(După o versiune literală de P.Neuvonen)

* Fluviu care curge prin orașul Turku, unde a trăit poetul.

LUCIAN BLAGA

AURA HUILU

SUOMEN KIRJA
1945

Anul acesta a rotunjit o cifră: 90 de ani de la nașterea marelui filozof, poet și dramaturg român Lucian Blaga (1895-1961). Aniversarea prilejuiește, în România ca și pe alte meridiane, manifestări de sinceră și caldă omagiere a unuia dintre cei mai de seamă gânditori și artiști europeni din prima jumătate a secolului XX. În Finlanda, personalitatea lui Blaga are în '85 un motiv în plus de a fi sărbătorită: împlinirea a patru decenii de la apariția în traducere finlandeză a unei culegeri din opera poetului român. Volumul poartă titlul "Aura ja huilu" ("Plug și fluier"), fiind publicat de importanta editură Suomen Kirja din Helsinki și cuprinzând o selecție de 30 de poeme reprezentative din lirica lui Blaga. Traducerea este semnată de cunoscutul scriitor finlandez Martti Larni care, într-un "Cuvânt înainte", mărturisește că și-a asumat o sarcină dificilă hotărând să facă cunoscută în Suomi opera "liricului cel mai interesant al României". În tentativa sa a avut ca "încurajatori și "susținători" pe docentul Valentin Kiparsky, cunoscător al limbii române care i-a dat "cheile" tălmăcirii și pe Gr. Dobrinescu, diplomat român, care a făcut selecția poemelor și a scris o prezentare despre Blaga și opera sa, care se află în fruntea volumului. Apariția cărții a fost, în mod cert, un gest de omagiere a lui Blaga ce aniversa, atunci, împlinirea vârstei de 50 de ani. Respectându-i semnificația, reproducem aici, în versiune bilingvă, câteva poeme.

A U T O P O R T R E T

Lucian Blaga e mut ca o lebădă.
În patria sa
zăpada făpturii ține loc de
cuvînt.
Sufletul lui e în căutare,
în mută, seculară căutare,
de totdeauna,
și pînă la cele din urmă hotare.
El caută apa din care bea
curcubeul.
El caută apa,
din care curcubeul
își bea frumusețea și neființa.

O M A K U V A

Lucian Blaga on mykkä kuin joutsen.
Hänen kotimaassaan
lumi kertoo luonnon sanat.
Hänen sielunsa vaeltaa
vuosisatain mykkää etsijäntietä,
ikuisesti,
viimeiseen rajaviivan asti.
Hän etsii virttaa, josta sateenkaari juo.
Hän etsii virttaa,
josta sateenkaari
juo kauneutta ja olemattomuutta.

G O R U N U L

În limpezi depărtări aud din pieptul unui turn
cum bate ca o inimă un clopot
și-n zvonuri dulci
îmi pare
că stropi de liniște îmi curg prin vine, nu de singe.

Gorunule din margine de codru,
de ce mă-nvinge,
cu aripi moi atîta pace,
cînd zac în umbra ta
și mă dezmierzi cu frunza-ți jucăușă ?

O, cine știe ? - Poate că
din trunchiul tău îmi vor ciopli
nu peste mult sicriul,
și liniștea
ce voi gusta-o între scîndurile lui,
o simt pe semne de acum :
o simt cum frunza ta mi-o picură în suflet -
și mut
ascult cum crește-n trupul tău sicriul,
sicriul meu,
cu fiecare clipă care trece,
gorunule din margine de codru.

S O M N

Noapte întreagă. Dănuiesc stele în iarbă.
Se retrag în pădure și-n peșteri potecile,
gornicul nu mai vorbește.
Buhe sure s-asează ca urne pe brazi.
În întunericul fără de martori
se liniștesc păsări, singe, țară
și aventuri în cari veșnic recazi.
Dăinuie un suflet în adieri,
fără azi,
fără ieri.
Cu zvonuri surde prin arbori
se ridică veacuri fierbinți.
În somn singele meu ca un val
se trage din mine
înapoi în părinți.

T A M M I

Kaukaisuuden kajosta minä kuulen tornikellon rinnan
lyövän sydämen tavoin
ja sen kiehtova humina
on kuin kuuma veri,
joka virtaa kohisten suonissani.

Oi, tammi, laidassa mustan metsikön,
pehmeillä siivilläsi
voit nujertaa suuren rauhani,
ja kuitenkin sinun varjossasi viivyn,
ja lempeät lehväsi hipovat hyväillen minua.

...Ken voi tietää:
Ehkä jo piankin ylväästä rungostasi
asunnokseni tehdään ruumisarkku -
ja sen hempeän rauhan,
jota lautojesi välissä tulen kerran hyväilemään,
tunnen jo monissa enteissä:
minä tunnen lehtiesi putoavan sydämelleni -
minä kuuntelen hengittämättä,
kuinka arkku
minun arkkuni,
häipyvin tuokioin
vielä kasvaa rungossasi,
oi, tammi, laidassa mustan metsikön.

U N I

Yö on ehyt. Tähtien kuvat karkeloivat ruohikossa.
Polut häipyvät metsiin ja luoliin,
paimenen torvi on vaiennut.
Harmaat huuhkajat istuvat kuusen oksilla niin kuin urnat.
Pimeydessä, jossa ei ole yhtään todistajaa,
vaikenevat linnut, veri ja multa
ja seikkailut, jotka vaipuvat kaukaisuuteen.
Ilmassa leijaillee henki,
kaukana tästä päivästä,
kaukana eilispäivästä.
Puiden lomista kohoavat vuosisadat hehkuen
ja kumeasti meluten.
Unessa siirtyy vereni
niin kuin hyökyaalto
takaisin esi-isieni vereen.

P R O V E R B E
românești

1. Cinstea nici nu se cumpără, nici nu se vinde.
Rehellisyyttä ei voi ostaa eikä myydä.
2. Limba taie mai tare ca sabia.
Kieli leikkaa paremmin kuin miekka.
3. Ce nu poate face un singur om fac mai mulți împreună.
Mihin yksi ei pysty, sen saavat monet yhdessä aikaan.
4. Vai de casa cu mulți stăpîni.
Voi taloa, jossa on monta isäntää.
5. Beția e nebunie cu voie.
Humala on vapaaehtoista hulluutta.
6. Bogatul se plînge mai rău decît săracul.
Enemmän rikas valittaa kuin köyhä
7. Calea flămîndului e cea mai lungă.
Nälkäisen tie on pisin.
8. Cel flămînd are pîinea-n gînd.
Leipää nälkäinen ajattelee.
9. Ce-i folosește bolnavului patul de aur ?
Mitä kultavuode sairasta hyödyttää?
10. Blidul gol e bun de toacă.
Tyhjä astia kelpaa rummuksi.
11. Zidul nu se sparge cu capul.
Ei seinää päällään rikki saa.
12. Cel mai greu lucru din lume e să dai socoteală unui om prost.
Vaikeinta maailmassa on saada tyhmä ymmärtämään.
13. Apele mici fac rîurile mari.
Pienistä puroista syntyy suuri joki.
14. Cioarei i se par puii ei de păun.
Korpista sen pojat ovat riikinkukon poikasia.

P R O V E R B E
finlandeze

1. Kokemus on paras opettaja.
Experiența e cel mai bun învățător.
2. Ei takki lainas parane.
Haina-mprumutată rămîne purtată.
3. Mitä enemmän makaa, sitä enemmän nukuttaa.
Somnul trage la somn.
4. Tyhjät tynnyrit kovimmin kolisee.
Butoaiele goale fac zgomot mai tare.
5. Ei susi koiran kuolemaa itke.
Lupul nu jelește moartea cîinelui.
6. Jota rikkaampi, sen kitsaampi.
Cu cît omu-i mai avut, cu atît e mai avar.
7. Nälkä ruuan paras suola.
Foamea este cea mai bună sare la mîncare.
8. Juopuneena tekee - selvänä vastaa.
Ceea ce faci la beție, poți vedea doar la trezie.
9. Ennen mies maansa myö kuin sanansa syö.
Omul adevărat mai curînd își vinde pămîntul decît cuvîntul.
10. Kaikki häihin - ei hätään.
La nuntă da, la treabă ba.
11. Kantokin on kaunis kun kaunistellaan.
Cînd e gătită și buturuga e frumoasă.
12. Moni on enkeli edessä, takana tulipunainen.
In față inger curat, în spate drac bălțat.
13. Silloin on köyhä rikas, kun on maha täynnä.
Săracul e bogat cînd are burta plină.
14. Ne hevosista puhuu, jotka hevosilla ajaa.
Cine mînă caii, de cai vorbește.

In memoriam...

T A U N O N U R M E L A

La 28 august 1985 s-a stins pe neașteptate din viață, la vârsta de aproape 78 de ani (se născuse la 4 sept. 1907), emeritul profesor de filologie romanică Tauno Nurmela, fost rector și cancelar al acestei universități. Prin dispariția sa, studiul și cercetarea limbilor romanice în Finlanda – printre ele și limba română – au pierdut un reprezentant ilustru și un susținător de mare inimă.

După studii temeinice de romanistică făcute la Universitatea din Helsinki și susținerea licenței, în 1929, sub conducerea ilustrului filolog Axel Wallensköld, Tauno Nurmela a pregătit o teză de doctorat în domeniul criticii textuale din limba franceză veche, sub conducerea filologului finlandez Arthur Långfors (succesorul lui Wallensköld la catedra din Helsinki), cu titlul "Le sermon en vers de la chasteé as nonains de Gautier de Coinci" (1937). În 1949, T. Nurmela a fost numit profesor de limbi romanice la Universitatea din Turku, post pe care l-a ocupat până în 1970. Fiind ales rector al Universității (1960-1970) și apoi cancelar (1970-1975), a participat mai puțin la activitatea practică a catedrei (eliberat parțial și mai târziu total de sarcinile didactice). Ca recunoaștere a meritelor sale deosebite în domeniul universitar și al vieții culturale în general, Tauno Nurmela a primit titlul de academician în 1975.

Această aridă enumerare nu punctează suficient activitatea științifică importantă pe care T. Nurmela a desfășurat-o mai întâi în domeniul criticii textuale medievale, cu aplicare asupra francezei vechi, iar după transferarea sa la Turku dedicată în special studiului lui Boccaccio, finalizat prin publicarea unei ediții critice a operei "Corbaccio".

Ca rector, Tauno Nurmela a avut de rezolvat o serie de probleme de loc ușoare, ca urmare a expansiunii postbelice a studiilor superioare: creșterea uriașă a numărului studenților, construirea noilor

edificii pentru universitate, criza financiară provocată în parte de expansiune, și, în sfârșit, trecerea universității de la statutul de instituție privată cum fusese până atunci la cel de instituție de învățămînt de stat.

Ca om de cultură, T. Nurmela a participat la toate dezbaterile importante de după anii '60, prin discursurile pe care le-a rostit în diferite ocazii, prin articole publicate în ziare și reviste, sau în volume separate. Aceste scrieri, articole, volume de memorii ("Salut, viață!", "Marea lume mică", "Vox humana...", "Ce-a fost de spus s-a spus") constituie un ansamblu de valoare care l-a consacrat pe autorul lor ca un eseist de marcă în ochii marelui public din Finlanda. În ultimii ani a pregătit o versiune franceză a unei selecții reprezentative din memoriile sale, care va fi, sperăm, în curînd publicată.

În activitatea sa, Tauno Nurmela a manifestat o preocupare specială pentru limba română al cărei cunoscător era, căci frecventase prin anii '40 cursurile ținute la Universitatea din Helsinki de lectorul și diplomatul Gr. Dobrinescu. Cînd a fost profesor la Universitatea din Turku, el a inițiat aici primele cursuri de limba română pe care și eu le-am urmat. În 1961, pe cînd era rector al universității noastre, a făcut o vizită oficială în România de o lună, susținînd o serie de conferințe la universitățile din București, Cluj și Iași. În volumul de memorii "Hei, elămăă!" din 1967 a povestit un incident umoristic cu rectorul clujean Daicoviciu (fragmentul tradus a fost publicat în revista "Columna" nr.2). La invitația sa, academice - nii Al. Rosetti și Al. Graur au făcut vizite universitare în țara noastră, contribuind astfel la dezvoltarea relațiilor culturale româno-finlandeze.

Sprijinul și interesul acordate de Tauno Nurmela studiului limbii române au avut ca urmare, mai târziu, înființarea în 1975 a lectoratului de limba română de la Universitatea din Turku.

Memoriei lui Tauno Nurmela, etern omagiu!

Lauri Lindgren